

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziewiąta izba)

z dnia 12 października 2023 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Dyrektywa 93/13/EWG – Skutki stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku – Wola konsumenta, aby umowa została utrzymana w mocy poprzez zmianę warunków uznanych za nieuczciwe – Uprawnienia sądu krajowego

W sprawie C-645/22

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) postanowieniem z dnia 12 października 2022 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 13 października 2022 r., w postępowaniu:

R.A. i in.

przeciwko

„**Luminor Bank AS**”, działającej poprzez „Luminor Bank AS” Lietuvos skyrius,

TRYBUNAŁ (dziewiąta izba),

w składzie: O. Spineanu-Matei (sprawozdawczyni), prezes izby, S. Rodin i L.S. Rossi, sędziowie,

rzecznik generalny: A.M. Collins,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania, W

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu „Luminor Bank AS”, działającej poprzez Luminor Bank AS Lietuvos skyrius – K. Karpickis, A. Klezys, advokatai, i A. Sovaitė,
- w imieniu rządu litewskiego – K. Dieninis, S. Grigonis i V. Kazlauskaitė-Švenčionienė, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu portugalskiego – P. Barros da Costa, A. Cunha, I. Gameiro i L. Medeiros, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: litewski.

– w imieniu Komisji Europejskiej – J. Jokubauskaitė i N. Ruiz García, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy R.A. i in. a „Luminor Bank AS”, działającą poprzez „Luminor Bank AS” Lietuvos skyrius, w przedmiocie nieuczciwego charakteru warunków zawartych w kilku umowach kredytu zawartych między tymi stronami i wynikających z tego konsekwencji.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy dwudziesty pierwszy i dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 mają następujące brzmienie:
„państwa członkowskie powinny zapewnić, aby nieuczciwe warunki nie były zamieszczane w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami [podjąć niezbędne środki, aby zapobiec zamieszczeniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami];
[...]
sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.
- 4 Zgodnie z art. 6 ust. 1 tej dyrektywy:
„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.
- 5 Artykuł 7 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:
„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami”.

Prawo litewskie

- 6 Artykuł 6.228⁴ ust. 8 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (kodeksu cywilnego Republiki Litewskiej) stanowi:

„W razie stwierdzenia przez sąd nieuczciwego charakteru warunku albo warunków umowy taki warunek albo takie warunki są nieważne ze skutkiem od chwili zawarcia umowy, zaś pozostałe warunki umowy nadal wiążą strony, o ile umowa może dalej obowiązywać po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

- 7 Artykuł 353 ust. 1 i 2 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (kodeksu postępowania cywilnego Republiki Litewskiej) stanowi:

„1. Sąd kasacyjny dokonuje, w granicach skargi kasacyjnej, kontroli zaskarżonych wyroków albo postanowień w zakresie stosowania prawa. Sąd kasacyjny jest związany ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez sądy pierwszej i drugiej instancji.

2. Sąd jest władny wykroczyć poza granice skargi kasacyjnej, jeżeli wymaga tego interes publiczny, a prawa i uzasadnione interesy jednostki, społeczeństwa lub państwa zostałyby naruszone, gdyby sąd nie wyszedł poza granice tej skargi. [...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 8 W 2008 r. skarżący w postępowaniu głównym zawarli z pozwaną w postępowaniu głównym szereg umów kredytu denominowanych we frankach szwajcarskich (zwanym dalej „spornymi umowami”), na mocy których zaciągnęli u pozwanej w postępowaniu głównym kredyty na kwotę pieniężną we frankach szwajcarskich, dokonali przewalutowania na franki szwajcarskie istniejących kredytów w euro i litach litewskich lub refinansowania kredytów zaciągniętych w innych instytucjach kredytowych w walutach innych niż franki szwajcarskie. Udzielone w ten sposób kredyty miały zostać spłacone we frankach szwajcarskich. Z powodu znacznej utraty wartości lita litewskiego w stosunku do franka szwajcarskiego kwota podlegająca zwrotowi wzrosła niemal dwukrotnie od chwili zawarcia tych umów.
- 9 W 2017 r., uznawszy, że niektóre warunki tych umów były nieuczciwe, skarżący w postępowaniu głównym wytoczyli przed Vilniaus apygardos teismas (sądem okręgowym w Wilnie, Litwa) powództwo z żądaniem w szczególności zmiany waluty z franka szwajcarskiego na euro, z uwzględnieniem kursu wymiany obowiązującego w dniu udzielenia danych kredytów, a także do ponownego obliczenia w euro płatności dokonanych we frankach szwajcarskich z tytułu spłaty kredytu (kapitału i odsetek), przy uwzględnieniu kursu wymiany obowiązującego w dniu dokonania tych wpłat.
- 10 Orzeczeniem z dnia 20 listopada 2018 r., potwierdzonym w postępowaniu apelacyjnym wyrokiem Lietuvos apeliacinis teismas (litewskiego sądu apelacyjnego) z dnia 5 maja 2020 r., sąd ten oddalił żądanie skarżących w postępowaniu głównym.
- 11 Wnieśli oni następnie skargę kasacyjną do Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sądu najwyższego Litwy). Wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2021 r. sąd ten przekazał sprawę Lietuvos apeliacinis teismas (litewskiemu sądowi apelacyjnemu) do ponownego zbadania nieuczciwego charakteru rozpatrywanych warunków spornych umów. Zdaniem Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sądu

najwyższego Litwy) okoliczność, że pozwana w postępowaniu głównym wywiązała się z ciężącego na niej obowiązku poinformowania o ryzyku zmiany kursu wymiany franka szwajcarskiego, nie oznaczała, że sąd nie miał obowiązku zbadania, czy warunki te miały nieuczciwy charakter.

- 12 Postanowieniem z dnia 4 maja 2021 r. Lietuvos apeliacinis teismas (litewski sąd apelacyjny) zobowiązał skarżących w postępowaniu głównym do przedstawienia stanowiska w przedmiocie sposobu, w jaki rozpatrywane warunki spornych umów powinny ich zdaniem zostać zmienione w przypadku stwierdzenia ich nieuczciwego charakteru. Oświadczyli oni, że zwracają się z żądaniem zmiany tych warunków w sposób, jaki zaproponowali w swoim piśmie wszczynającym postępowanie, a mianowicie zasadniczo poprzez zastąpienie franka szwajcarskiego przez euro po kursie wymiany obowiązującym w dniu udzielenia przedmiotowych kredytów. Natomiast pozwana w postępowaniu głównym sprzeciwiła się stwierdzeniu nieuczciwego charakteru wspomnianych warunków, a także ich zmianie w braku norm o charakterze dyspozytywnym w litewskim porządku prawnym.
- 13 Wyrokiem z dnia 2 września 2021 r. Lietuvos apeliacinis teismas (litewski sąd apelacyjny) stwierdził nieuczciwy charakter spornych warunków umów w zakresie dotyczącym waluty, w której kredyty te były denominowane, ze względu na to, że nie spełniały wymogu przejrzystości, i zmienił te umowy na denominowane w euro według kursu wymiany obowiązującego w dniu udzielenia tych kredytów, zastępując bazową stopę oprocentowania znajdującą się w tych umowach, a mianowicie LIBOR CHF na Euribor. Zdaniem tego sądu takie rozwiązanie było zgodne z zasadami słuszności, dobrej wiary i rozsądku, a także z celami realizowanymi przez dyrektywę 93/13.
- 14 Od tego wyroku pozwana w postępowaniu głównym wniosła do Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sądu najwyższego Litwy), sądu odsyłającego, skargę kasacyjną, twierdząc, że Lietuvos apeliacinis teismas (litewski sąd apelacyjny) błędnie zakwalifikował sporne warunki jako „nieuczciwe”, i że sąd ten nie miał podstaw do zmiany tych warunków, ponieważ nie istniały w prawie litewskim przepisy o charakterze dyspozytywnym mogące zastąpić wspomniane warunki, a ich zmiana na podstawie zasad słuszności, dobrej wiary i rozsądku była zakazana przez art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13.
- 15 Wyrokiem częściowym z dnia 25 sierpnia 2022 r. sąd odsyłający utrzymał w mocy wyrok Lietuvos apeliacinis teismas (litewskiego sądu apelacyjnego) z dnia 2 września 2021 r. w zakresie, w jakim uznano w nim rozpatrywane warunki spornych umów za „nieuczciwe” i wznowiono postępowanie w odniesieniu do zmiany tych umów dokonanej przez ten ostatni sąd.
- 16 Przed sądem odsyłającym skarżący w postępowaniu głównym podnoszą, że ze względu na bierność pozwanej w postępowaniu głównym nie można było osiągnąć żadnego porozumienia w sprawie ewentualnej zmiany warunków uznanych za nieuczciwe. Podnoszą oni również, że nie akceptują utrzymania w mocy tych warunków i wnoszą tytułem głównym o zmianę spornych umów w sposób wskazany w piśmie wszczynającym postępowanie. Jednakże, gdyby uznano, że nie istnieje podstawa prawna do dokonania takiej zmiany, skarżący w postępowaniu głównym żądają stwierdzenia nieważności tych umów i zwrotu świadczeń wykonanych na ich podstawie. Pozwana w postępowaniu głównym wnosi o stwierdzenie nieważności tych umów ex nunc.
- 17 Sąd ten zastanawia się nad konsekwencjami zakwalifikowania rozpatrywanych warunków spornych umów jako „nieuczciwych”, ponieważ skarżący w postępowaniu głównym zażądali utrzymania tych umów w mocy i zmiany tych warunków. W tym względzie wspomniany sąd wskazuje, że w niniejszej sprawie bezsporne jest, iż wspomniane umowy nie mogą nadal

obowiązywać bez rzeczonych warunków. Sąd ten zauważa, że Lietuvos apeliacinis teismas (litewski sąd apelacyjny) nie zbadał kwestii, czy ewentualne unieważnienie spornych umów pociągnęłoby za sobą szczególnie niekorzystne skutki dla skarżących w postępowaniu głównym. Zdaniem sądu odsyłającego nieprzeprowadzenie takiego badania tłumaczy się okolicznością, że pismo wszczynające postępowanie nie miało na celu unieważnienia tych umów, lecz jedynie ich zmianę, oraz że art. 265 ust. 2 i art. 320 ust. 2 kodeksu postępowania cywilnego Republiki Litewskiej zakazują, odpowiednio, sądowi pierwszej instancji i sądowi apelacyjnemu wykroczenia ponad skierowane do nich żądania.

- 18 W konsekwencji sąd odsyłający zastanawia się w pierwszej kolejności nad kwestią, czy sąd apelacyjny mógł dokonać zmiany spornych umów bez uprzedniego zbadania, czy unieważnienie tych umów pociągnęłoby za sobą szczególnie niekorzystne konsekwencje dla skarżących w postępowaniu głównym. Zdaniem tego sądu odpowiedź na to pytanie zależy od wagi, jaką należy przypisać woli skarżących w postępowaniu głównym, aby wspomniane umowy zostały utrzymane w mocy poprzez zmianę ich nieuczciwych warunków.
- 19 Sąd odsyłający zastanawia się w drugiej kolejności, czy odpowiedź na rzezone pytanie zależy od tego, czy sąd krajowy ma możliwość zastąpienia nieuczciwego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, czy też przepisem, który miałby zastosowanie w przypadku zgody stron danej umowy.
- 20 Sąd ten uważa, że odpowiedzi na te dwa pytania mogą okazać się twierdzące. Tak więc, po pierwsze, udzielenie odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze byłoby zgodne z celem dyrektywy 93/13, którym jest w szczególności przywrócenie równowagi między stronami, przy jednoczesnym zachowaniu co do zasady ważności całej umowy, a nie unieważnienie wszystkich umów zawierających nieuczciwe warunki (wyrok z dnia 15 marca 2012 r., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, pkt 31). Z drugiej strony na pytanie drugie można by również udzielić odpowiedzi twierdzącej, ponieważ jeżeli istnieje możliwość zastąpienia nieuczciwego warunku zawartego w umowie przepisem o charakterze dyspozytywnym lub przepisem prawa krajowego stosowanym za obopólnym porozumieniem stron danej umowy oraz jeżeli konsument wnosi o utrzymanie tej umowy w drodze zastąpienia zawartego w niej nieuczciwego warunku, sąd krajowy musi mieć możliwość rozstrzygnięcia kwestii zmiany rzeczonych warunków bez uprzedniego badania skutków unieważnienia tej umowy w całości.
- 21 Natomiast wspomniany sąd uważa, że jeżeli prawo krajowe nie zawiera odpowiedniego przepisu o charakterze dyspozytywnym, a strony nie osiągną takiego porozumienia, sąd powinien, niezależnie od woli wyrażonej przez konsumenta, orzec o unieważnieniu danej umowy w całości, chyba że konsument wyraził życzenie, aby nieuczciwe warunki zostały utrzymane w mocy. Przy orzekaniu sąd krajowy powinien podjąć wszelkie działania niezbędne do zapewnienia konsumentowi ochrony przed szczególnie niekorzystnymi konsekwencjami tego unieważnienia.
- 22 Ponieważ w niniejszej sprawie prawo litewskie nie zawiera przepisu o charakterze dyspozytywnym, który mógłby zastąpić warunki spornych umów uznane za nieuczciwe, a strony nie osiągnęły porozumienia co do mającego zastosowanie przepisu, wyrażona przez skarżących w postępowaniu głównym wola, aby umowy te zostały utrzymane w mocy i aby warunki te zostały zmienione, nie może stać na przeszkodzie temu, aby sąd orzekł o unieważnieniu tych umów.

23 W tych okolicznościach Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13] należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji gdy konsument wyraża wolę utrzymania umowy w mocy w drodze zastąpienia zawartego w niej nieuczciwego warunku, sąd może, ustaliwszy, iż umowa nie może pozostać ważna po usunięciu warunku uznanego za nieuczciwy, orzec w przedmiocie zastąpienia nieuczciwego warunku bez uprzedniego zbadania możliwości unieważnienia umowy w całości?
- 2) Czy odpowiedź na pytanie pierwsze zależy od tego, czy sąd krajowy ma możliwość zastąpienia nieuczciwego warunku zawartego w umowie przepisem o charakterze dyspozytywnym lub przepisem prawa krajowego stosowanym za obopólnym porozumieniem stron danej umowy?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 24 Na wstępie należy zauważyć, że o ile sąd odsyłający zwraca się o wykładnię art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, o tyle zastanawia się on nad konsekwencjami stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umownego. W świetle informacji zawartych w postanowieniu odsyłającym zadane pytania należy więc rozumieć w ten sposób, że dotyczą one wyłącznie art. 6 ust. 1.
- 25 Należy zatem uznać, że poprzez swoje pytania, które trzeba zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by w sytuacji gdy sąd krajowy stwierdzi brak możliwości utrzymania umowy w mocy po usunięciu nieuczciwego warunku, a dany konsument wyraża wolę utrzymania tej umowy poprzez zmianę tego warunku, sąd ten może orzec w przedmiocie środków, jakie należy podjąć w celu przywrócenia rzeczywistej równowagi między prawami i obowiązkami stron tej umowy, bez uprzedniego zbadania konsekwencji unieważnienia tej umowy w całości. Sąd ten zastanawia się ponadto, czy okoliczność, że wspomniany sąd ma możliwość zastąpienia wspomnianego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub przepisem mającym zastosowanie w przypadku zgody tych stron, ma w tym względzie znaczenie.
- 26 W celu udzielenia odpowiedzi na te pytania należy przypomnieć, że jak wynika z orzecznictwa Trybunału, stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku umowy powinno umożliwić przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej znajdowałby się konsument w braku tego nieuczciwego warunku umownego [wyrok z dnia 12 stycznia 2023 r., D.V. (Wynagrodzenie adwokata – Zasada stawki godzinowej), C-395/21, EU:C:2023:14, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 27 Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 sąd odsyłający jest zobowiązany do zaniechania stosowania nieuczciwych warunków umownych, aby w braku sprzeciwu konsumenta nie wywierały one wiążących wobec niego skutków. Umowa ta powinna bowiem w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylecia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego [wyrok z dnia 12 stycznia 2023 r., D.V. (Wynagrodzenie adwokata – Zasada stawki godzinowej), C-395/21, EU:C:2023:14, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo].

- 28 Sąd krajowy nie jest zatem zobowiązany do odstąpienia od stosowania nieuczciwego warunku, jeżeli konsument, po poinformowaniu go przez ten sąd, nie zamierza podnosić jego nieuczciwego i niewiążącego charakteru, udzielając w ten sposób dobrowolnej i świadomej zgody na ten warunek (zob. podobnie wyrok z dnia 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 Trybunał orzekł bowiem, że w zakresie, w jakim wspomniany system ochrony przed nieuczciwymi warunkami proponowany przez dyrektywę 93/13 nie ma zastosowania, jeżeli konsument się temu sprzeciwia, konsument ten musi a fortiori mieć prawo do sprzeciwienia się objęciu ochroną, w ramach tego samego systemu, przed szkodliwymi skutkami spowodowanymi unieważnieniem umowy jako całości, jeżeli nie chce powoływać się na tę ochronę (wyrok z dnia 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 55).
- 30 Natomiast gdy konsument wyraża wolę powołania się na ochronę zapewnianą przez dyrektywę 93/13, sąd krajowy powinien zbadać, czy w świetle kryteriów przewidzianych w prawie krajowym umowa może nadal obowiązywać bez jakiegokolwiek zmiany innej niż wynikająca z usunięcia danego nieuczciwego warunku.
- 31 To badanie możliwości utrzymania umowy bez rozpatrywanego nieuczciwego warunku stanowi obiektywną analizę, której powinien dokonać sąd krajowy w świetle przepisów prawa krajowego i niezależnie od okoliczności, że konsument wyraża wolę utrzymania tej umowy (zob. podobnie wyrok z dnia 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 39–41 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 32 W przypadku gdy zgodnie z odpowiednimi przepisami prawa krajowego umowa nie może dalej obowiązywać po usunięciu danego nieuczciwego warunku, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu jej nieważności [zob. podobnie wyrok z dnia 12 stycznia 2023 r., D.V. (Wynagrodzenie adwokata – Zasada stawki godzinowej), C-395/21, EU:C:2023:14, pkt 59].
- 33 Jedynie w przypadku, gdyby unieważnienie całej umowy naraziło konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, takie jak postawienie go w sytuacji niepewności prawnej, lecz których nie można ograniczyć wyłącznie do skutków o charakterze czysto finansowym, sąd krajowy ma wyjątkową możliwość zastąpienia nieuczciwego warunku, którego nieważność została stwierdzona, przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub przepisem mającym zastosowanie w przypadku porozumienia stron danej umowy [zob. podobnie wyrok z dnia 12 stycznia 2023 r., D.V. (Wynagrodzenie adwokata – Zasada stawki godzinowej), C-395/21, EU:C:2023:14, pkt 60–62].
- 34 Z orzecznictwa wynika również, że jeżeli nie istnieje żaden przepis prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub przepis mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron umowy mogącego zastąpić rozpatrywane nieuczciwe warunki, a unieważnienie umowy naraziłoby konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, sąd krajowy powinien, uwzględniając całość prawa krajowego, podjąć wszelkie niezbędne środki w celu ochrony konsumenta przed tymi konsekwencjami i przywrócenia w ten sposób rzeczywistej równowagi między wzajemnymi prawami i obowiązkami stron umowy (zob. podobnie wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 41).
- 35 Środki, które mogą zostać przyjęte przez sąd krajowy w przypadku stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umownego, którego uchylenie skutkowałoby unieważnieniem umowy, której część stanowi, nie mają charakteru wyczerpującego (zob. podobnie wyrok z dnia

25 listopada 2020 r., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, pkt 40), z zastrzeżeniem, że sąd krajowy nie może uzupełnić tej umowy poprzez zmianę treści tego warunku [wyroki: z dnia 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 53; a także z dnia 12 stycznia 2023 r., D.V. (Wynagrodzenie adwokata – Zasada stawki godzinowej), C-395/21, EU:C:2023:14, pkt 65].

- 36 W tym względzie Trybunał orzekł, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, w przypadku gdy strony umowy wyrażą na to zgodę (wyrok z dnia 3 października 2019 r., Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, pkt 62).
- 37 Z powyższego wynika, po pierwsze, że wyrażona przez konsumenta wola skorzystania z ochrony zapewnianej przez dyrektywę 93/13 i utrzymania w mocy umowy pozostaje bez uszczerbku dla ciężącego na sądzie krajowym obowiązku zbadania, zgodnie z obiektywnym podejściem i w świetle przepisów prawa krajowego, czy umowa ta może nadal obowiązywać po usunięciu danego nieuczciwego warunku.
- 38 Po drugie, jeżeli sąd ten stwierdził brak możliwości utrzymania umowy w mocy po usunięciu takiego nieuczciwego warunku, nie może on zastąpić tego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub przepisem mającym zastosowanie w przypadku porozumienia stron tej umowy lub, jeżeli prawo to nie przewiduje takich przepisów, przyjąć inne środki w celu przywrócenia rzeczywistej równowagi między prawami i obowiązkami tych stron, bez uprzedniego zbadania i stwierdzenia, że unieważnienie tej umowy w całości naraziłoby danego konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki.
- 39 W niniejszej sprawie Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) rozpatruje skargę kasacyjną od wyroku Lietuvos apeliacinis teismas (litewskiego sądu apelacyjnego), mocą którego ten ostatni sąd, stwierdziwszy nieuczciwy charakter warunków objętych głównym przedmiotem spornych umów, a mianowicie warunków dotyczących waluty, w której denominowane były rozpatrywane kredyty, uwzględnił żądanie skarżących w postępowaniu głównym i zmienił te umowy, nie badając uprzednio skutków ewentualnego unieważnienia tych umów dla skarżących w postępowaniu głównym. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) utrzymał w mocy zaskarżony wyrok w odniesieniu do uznania tych warunków za „nieuczciwe”. Natomiast w odniesieniu do konsekwencji tej kwalifikacji sąd ten zastanawia się, czy sąd apelacyjny mógł uwzględnić żądanie skarżących w postępowaniu głównym, aby sporne umowy zostały utrzymane w mocy poprzez zmianę tych warunków bez uprzedniego zbadania, czy takie unieważnienie pociąga za sobą szczególnie niekorzystne skutki dla skarżących w postępowaniu głównym.
- 40 Tymczasem, jak wynika z orzecznictwa Trybunału przypomnianego w pkt 26–38 niniejszego wyroku, w przypadku gdy skarżący w postępowaniu głównym zamierzają powołać się na ochronę oferowaną przez dyrektywę 93/13 i gdy w świetle prawa krajowego sporne umowy nie mogą dalej obowiązywać po usunięciu odnośnych nieuczciwych warunków, badanie konsekwencji wynikających z unieważnienia tych umów stanowi obowiązek ciężący na sądzie krajowym, niezależny od wyrażonej przez skarżących w postępowaniu głównym woli, aby wspomniane umowy zostały utrzymane w mocy poprzez zmianę tych warunków. Tylko bowiem w przypadku, gdy skutki te osiągną tak poważny charakter, że można je zakwalifikować jako „szczególnie

szkodliwe” dla skarżących w postępowaniu głównym, do sądu tego należy, w braku przepisów o charakterze dyspozytywnym lub przepisów mających zastosowanie w przypadku porozumienia stron spornych umów, podjęcie wszelkich niezbędnych środków w celu ochrony konsumenta przed wspomnianymi skutkami i przywrócenia rzeczywistej równowagi między prawami i obowiązkami tych stron, z zastrzeżeniem niemożności uzupełnienia przez sąd tych umów poprzez zmianę treści tych warunków.

- 41 W świetle powyższych rozważań na zadane pytania należy odpowiedzieć, iż art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by w sytuacji gdy sąd krajowy stwierdzi niemożność utrzymania umowy w mocy po usunięciu nieuczciwego warunku, a zainteresowany konsument wyraził wolę utrzymania tej umowy poprzez zmianę tego warunku, sąd ten mógł orzec w przedmiocie środków, jakie należy podjąć w celu przywrócenia rzeczywistej równowagi między prawami i obowiązkami stron tej umowy, bez uprzedniego zbadania skutków unieważnienia tej samej umowy w całości, i to nawet wówczas, gdy sąd ten ma możliwość zastąpienia rzezonego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub przepisem mającym zastosowanie w przypadku porozumienia tych stron.

W przedmiocie kosztów

- 42 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziewiąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich

należy interpretować w ten sposób, że:

stoi on na przeszkodzie temu, by w sytuacji gdy sąd krajowy stwierdzi niemożność utrzymania umowy w mocy po usunięciu nieuczciwego warunku, a zainteresowany konsument wyraził wolę utrzymania tej umowy poprzez zmianę tego warunku, sąd ten mógł orzec w przedmiocie środków, jakie należy podjąć w celu przywrócenia rzeczywistej równowagi między prawami i obowiązkami stron tej umowy, bez uprzedniego zbadania skutków unieważnienia tej samej umowy w całości, i to nawet wówczas, gdy sąd ten ma możliwość zastąpienia rzezonego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym lub przepisem mającym zastosowanie w przypadku porozumienia tych stron.

Podpisy